

boek besprekingen

Johan Eimers DE ACTUALITEIT VAN FREINET

Wat weet de gemiddelde onderwijsgevende van de Freinet-pedagogie? Ik vrees, dat dat niet zo erg veel is en daarom is het maar goed, dat in 1979 opnieuw een Nederlandstalige uitgave op de markt kwam, waarin de ideeën van Freinet en de praktijk van het werken volgens die ideeën worden beschreven.

Bij Dekker & Van de Vegt in Nijmegen verscheen van W.A. Jansen-Schoonhoven het boekje *De actualiteit van Freinet*. In het voorwoord noemt de schrijfster het zelf 'een poging om een meer zakelijke discussie over Freinet te bevorderen'. Ik hoop van harte dat die poging slaagt, want deze publikatie biedt daartoe voldoende aanleiding.

In de eerste hoofdstukken vindt men een historisch overzicht van de ontwikkeling van een Freinet-beweging in Frankrijk en later in internationaal verband. Die rond 1920 begonnen ontwikkeling resulteerde in een samenvatting van ideeën en werkwijze, door Freinet in 1950 geformuleerd in het 'Handvest van de Moderne School'.

Jansen-Schoonhoven neemt de tien uitspraken van dat Handvest op in haar boekje en werkt ze in een aantal hoofdstukken verder uit.

Wat bijzonder opvalt is, dat in de Freinet-beweging de leerling als lerend subject volstrekt serieus genomen wordt en dat aan het onderwijs een belangrijke functie wordt toegekend in de socialisatie. Zo'n fraai geformuleerde doelstelling kan

men ook bij anderen wel aantreffen, maar bij Freinet is de hele organisatie van het leren erop gericht die mooie woorden waar te maken.

In artikel 3 van het Handvest staat:

'We verwerpen de illusie van een opvoeding die op eigen benen zou staan, los van de grote sociale en politieke stromingen die haar bepalen. De opvoeding is een element, maar dan ook niet meer dan een element, van een onvermijdelijke sociale revolutie'.

De schrijfster laat zien, hoe de directe ervaringen, datgene wat leerlingen buiten en in de school meemaken, het vertrekpunt zijn voor het leren. De leerlingen praten en schrijven daarover, analyseren nauwgezet het geschrevene van anderen en zijn, door de Freinet-technieken geholpen, zo heel geconcentreerd bezig binnen de relatie van taal en werkelijkheid. De drukpers in de klas speelt daarbij een belangrijke rol.

Binnen de internationale Freinet-beweging wordt sterke affiniteit gevoeld met het werk van Freire. Diens onderwijsmodel in *Pedagogie van de onderdrukten* vertoont veel overeenkomst met dat van Freinet. Vergeleken met Freire is Freinet in zijn onderwijspsychologische theorie misschien tamelijk eenzijdig en beperkt; maar Jansen-Schoonhoven wijst erop, dat de zozeer praktisch ingestelde Freinet niet allereerst uit was op een hecht doortimmerde theorie, maar zijn voordeel trachtte te doen met de nieuwste resultaten van welk wetenschappelijk terrein dan ook.

Daar zal het wel mee te maken hebben, dat ook in het hier besproken boekje de ideologie van de Freinet-beweging in flarden, fragmenten, losse aanduidingen op de lezer afkomt. In de hele publikatie lopen ideeën en de realisatie daarvan nogal door elkaar heen, maar voor de aandachtige lezer hoeft dat niet zo'n bezwaar te zijn. Misschien wordt men al lezende wat ongeduldig zolang de praktijkbeschrijvingen uitblijven; in het laatste hoofdstuk echter wordt dat zeker goedge maakt, waar twaalf uitstekende beschrijvingen staan van hoe het in een Freinet-klas toe kan gaan. Daar wordt pas echt duidelijk, wat de waarde van Freinet's ideeën is voor de actuele schoolpraktijk.

In het Innovatieplan Basisonderwijs van mei 1977 worden in verband met vernieuwingsgedachten wel de namen genoemd van Montessori, Petersen, Boeke en Steiner, maar niet die van Célestin Freinet. Terecht wijst Jansen-Schoonhoven erop, dat een inbreng van ervaringen uit de Freinet-school de pluriformiteit in de discussie

over het nieuwe basisonderwijs zeker zou kunnen verrijken.

De toename van scholen die uit willen gaan van de Freinet-pedagogie is in Nederland tot nu toe uitgebleven. Er zijn twee organisaties met samen nog geen tweehonderd actieve leden. In die twee organisaties wordt de principiële verzuiling van ons onderwijs alweer eens weerspiegeld:

'De pedagogische organisatie "Freinet Beweging Nederland" met de handelsonderneming "De Coöperatieve Vereniging van Gebruikers van Schooldrukkerijen De Drukpers op School" verenigt uitsluitend mensen die als onderwijsgevendens werkzaam zijn bij het openbaar onderwijs (secretariaat Postbus 116 Delft).

De vereniging "Nederlandse Beweging van Freinet-werkers" met de handelsvereniging "Stichting De Moderne School" bundelt alle krachten die op verschillend terrein daadwerkelijk willen meewerken aan de realisatie van de pedagogie van Freinet (secretariaat Postbus 1897, Amsterdam).' Dit soort gegevens vindt men allemaal in het boekje, dat ik overigens niet alleen maar goed vind. Soms lijkt de samenstelling ervan wat slordig, bijvoorbeeld waar op pag. 23 uitgelegd wordt wat Freinet met *techniek* bedoelt in precies dezelfde bewoordingen als dat op pag. 13 ook al gebeurd is. Zoiets komt een paar keer vaker voor. Ook is de taal mij op een aantal plaatsen wat te hoogdravend, bijvoorbeeld als aan de Freinet-onderwijzer de voorwaarde gesteld wordt: het zelf fris de wereld kunnen bekijken, zodat er een stralende werking van hem uitgaat.

Erg jammer vind ik, dat in het hele boek geen woord geschreven wordt over de Freinet-beweging in België, terwijl bijvoorbeeld wel enkele Duitse publikaties staan genoemd. Al geruime tijd wordt vanuit de Aktiegroep Krities Onderwijs en de onderwijswinkels in Antwerpen, Leuven en Brussel geijverd voor de op Freinet-ideeën gebaseerde *institutionele pedagogiek*. Daardoor is onder leerkrachten een discussie op gang gekomen, die ook voor Noord-Nederlandse Freinet-werkers leerzaam kan zijn. Een interessant boek in dit kader verscheen in 1977 bij het Frans Masereel Fonds in Gent: Sylvia de Ridder *Van schooltroep naar schoolgroep*.

Ondanks deze enkele bezwaren vind ik het boekje van Jansen-Schoonhoven zeer bruikbaar voor wie gefundeerd wil bezig zijn met veranderingen in zijn onderwijspraktijk. Hoofdstuk 5 begint met de volgende zinnen: 'Freinet *bestrijdt* het schoolse milieu dat wordt bepaald door schoolse doelen, schoolse levens- en werkwijzen, schoolse morele verplichtingen. In zo'n milieu doen de onderwijzer en de leerling veel werk dat nergens anders toe dient, dan voor de schoolorganisatie zelf, die steeds meer controle en overzicht vraagt.' Ik herken dat als uiterst actueel en kan daarom ook met de titel van de hier besproken publikatie van harte instemmen.

W.A. Jansen-Schoonhoven *De aktualiteit van Freinet. Opvoeding tot initiatief en gezamenlijke verantwoordelijkheid* Nijmegen, Dekker & Van de Vegt. Ing. f 15,-

Adressen van de auteurs in dit nummer:

Nelleke Both, Gerard Hubers, Bert Jansen, Marluke Motké,
p/a Instituut voor Algemene Taalwetenschap, Spuistraat 210, 1012 VT Amsterdam
Helge Bonset, Oud-Over 76, 2632 VE Loenen a/d Vecht, tel. 02943 – 3811
Renée van Bezooijen, p/a Instituut voor Fonetiek, Erasmuslaan 40, 6500 HD Nijmegen
Ate van Balen, Pr. Irenestraat 32, 6611 BJ Overasselt, tel. 08892 – 1602